

Põhiseadusliku Assamblee
E E L N Õ U

15. nov. 1991

EESTI VABARIIGI PÕHISEADUS

Eesti rahvas
kõikumatus usus ja vankumatus tahtes taastada, kindlustada ja
arendada riiki,
- mis on loodud rahvusliku enesemääramise kustumatul õigusel
vabanemisega suurriikide ülemvõimu alt Vabadussõjas aastail 1918-
1920,
okupeeritud ja koloniseeritud 1940. jja järgnevail aastail,
taastatud rahvusliku ning õigusliku järjepidevuse alusel Eesti
Vabariigi 1937.a. põhiseaduse osalise taasrakendamisega aastail
1990-1991 ning rahvusvahelise tunnustuse taaskinnitamisega,

A L T E R N A T I I V :

Sõnastada preambula 2.lõik järgmiselt:

" - mis on loodud rahvusliku enesemääramise kustumatul õigusel ja
välja kuulutatud 24. veebruaril 1918, aastal",
okupeeritud ja koloniseeritud ...

- mis on rajatud õiglusele, seadusele ja vabadusele,

- mis on kaitseks maale ja rahvale, sisemisele ja välisele rahule
ning pandiks praegustele ja tulevastele põlvedele nende kestmises,
ühiskondlikus edus ja üldises kasus,

- mis jääb demokraatlikuks ja rahumeelseks riigiks,
mida juhivad tasakaalustatud koostööl riigivanem. Riigikogu ja
nende poolt ametisse kutsutav valitsus,

võttis rahvahääletusel vastu järgmise
põhiseaduse:

I. PEATÜKK

Üldsätted

* § 1.(§1) Eesti on iseseisev ja sõltumatu vabariik, kus
kõrgeima riigivõimu kandja on rahvas.

§ 2.(§2) Eesti maa-ala on lahutamatu ja jagamatu tervik.
Eesti piiri määravad 2. veebruari 1920. aasta Tartu
rahuleping ja teised riikidevahelised piirilepingud.

§ 3.(3) Eesti Vabariik ei ühine sõjalistesse liitudesse

ega luba oma riigi piirides mitte ühegi riigi sõjalisi tugipunkte.

A L T E R N A T I I V : Paragrahv 3 välja jätta.

§ 4.(4) Eestis teostatakse riigivõimu vaid põhiseaduse ja seelga kooskõlas olevate seaduste alusel.

Rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud normid kehtivad Eestis õiguskorra lahutamatu osana.

Keegi ei või end vabandada seaduse mittetundmisega.

§ 5.(§5) Eesti kodanikuks saadakse sündimisega või hilisema seadusliku toiminguga.

Kodakondsuse omandamise ja kaotamise tingimused määrab kodakondsusseadus.

§ 6.(§6) Maa ja kõik Eesti Vabariigi territooriumil asuvad loodusvarad on Eesti rahvuslik rikkus.

Seadus tagab tervisliku elukeskkonna kaitse ja loodusvarade säästliku kasutamise.

§ 7.(§7) Eesti riigikeel on eesti keel.

§ 8.(§8) Eesti riigivärvid on sinine, must ja valge. Riigilipu ja riigivapi kuju määrab seadus.

II PEATÜKK

Põhiõigused, vabadused ja kohustused

§ 9.(§9) Igal inimesel on võrrandamatud inimõigused. Nende inimõiguste austamine ja kaitse on Eesti riigiasutuste kohustus.

Põhiseaduse käesolevas peatükis loetletud põhiõiguste tagamine on Eesti riigi seadusandlikule, täidesaatvale ja kohtuvõimule kohustuslik.

§ 10.(§10) Igal inimesel on õigus vabale eneseteostusele niivõrd, kui ta ei riku teiste õigusi, põhiseaduslikku korda ja üldtunnustatud külblusnorme.

§ 11.(§11) Kõik inimesed on seaduse ees võrdsed olenemata east ja tervislikust seisundist, sõltumata rahvusest, rassist, soost, keelest, usutunnistusest, päritolust, ametikoost, poliitilistest ja muudest veendumustest.

Rahvusliku, rassilise või usulise vaenu propageerimise teel terrorismile ja vägivallale kihitamine on seadusega keelatud ja karistatav.

§12. (§12) Isikupuutumatus on kindlustatud.

Kellelki ei tohi võtta vabadust, teda jälitada või piirata tema isikuvabadusi muidu kui seaduses ettenähtud juhtudel

ja korras.

Kahtlustavana ei või kedagi kinni pidada üle neljakümne kaheksa tunni ilma kohtu sellekohase otsuseta. Vastav otsus tuleb kinnipeetule teatavaks teha / / kahekümne nelja tunni jooksul.

Kedagi ei või vastu tema tahtmist üle viia temale seadusega määratud kohtu alluvusest teise kohtu alluvusse.

Igaühel, keda vahistatakse, teatatakse kohe talle arusaadavas keeles ja viisil vahistamise põhjus ja tema õigused, kaasa arvatud õigus nõuda toimetamist kohtusse vahistamise seaduslikkuse üle otsustamiseks. Võõrkeele kasutamise kohtus ja kohtueelses menetluses sätestab seadus.

§ 13. (§12) Kedagi ei või võtta vastutusele, kui tema tegu ei ole tunnustatud õigusvastaseks seadusega, mis on jõustunud enne teo toimepanemist.

Keegi pole kohustatud tõestama oma süütust. / / Kellelegi ei või mõista raskemat karistust kui see, mida oleks võinud kohaldada kuriteo toimepanemise ajal. Kui seadus kehtestab pärast kuriteo toimepanemist kergema karistuse, kohaldatakse kergemat karistust ka antud isiku suhtes.

Õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitatakse seaduses ettenähtud korras.

§ 14. (§13) Kedagi ei või tunnustada kuriteos süüdi enne, kui tema suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus.

Kedagi ei või piinata, julmalt või väarikust alandavalt kohelda või karistada.

Igaühel, kellelt on võetud vabadus, on õigus humaansetele kohtlemisele.

Igaühel on õigus elule. / /

§ 15. (§14) Kedagi ei tohi tema vabatahtliku nõusolekuta allutada meditsiinilistele või teaduslikele katsetele.

Kedagi ei tohi sundida muutma oma arvamusi ja veendumusi.

§ 16. (§15) Kodu on puutumatu.

Ei või tungida kellegi eluruumi ja seaduslikesse valdustesse ega neid läbi otsida, välja arvatud seadusega ettenähtud juhtudel.

§ 17. (§16) Igaühel on mõtte-, usu- ja südametunnistuse vabadus.

Igal inimesel on õigus kuuluda või mitte kuuluda kogudustesse, koguduste liitudesse või kirikutesse.

Usutalituste täitmine on vaba, kui see ei kahjusta avalikku korda või kõlblust.

Riigikirikut Eestis ei ole.

Usutunnistuse või veendumusega ei saa vabandada õiguse rikkumist.

§ 18. (§17) Igal inimesel on õigus vabalt levitada informatsiooni ning avaldada oma arvamusi nii sõnas, trükis,

pildis, kujutises või muul viisil. Seda vabadust võib seadusega kitsendada riigi julgeoleku, avaliku korra, kõlbluse, inimväärikuse- ja au kaitseks.

Riiklikku tsensuuri Eestis ei ole.

§ 19. (§18) Posti, telefoni või muul teel edastatavate sõnumite ja kirjade saladus on kindlustatud. Erandeid võidakse teha kuritegevuse vastu võitlemiseks seaduses ettenähtud alusel ja korras.

§ 20. (§19) Kõigil on õigus seaduse alusel koonduda ühingutesse ja liitudesse ning kondanikel ka erakondadesse.

Keelatud on ühingud, liidud ja erakonnad, mille sihiks on Eesti või mõne tema osa allutamine mõnele teisele riigile või Eesti põhiseadusliku riigivõimu vägivaldne kukutamine.

Ainult kohus võib õiguserikkumise eest ühingu, liidu või erakonna tegevuse lõpetada või peatada või teda trahvida.

§ 21. (§20) Kõigil on õigus pidada koosolekuid, kui need ei ole suunatud põhiseadusliku riigikorra vägivaldsele muutmisele, ei kahjusta avalikku korda või kõlblust.

§ 22. (§21) Teadus ja kunst ning nende õpetused on vabad ja riigi kaitse all.

Teadusasutused ja kõrgkoolid on autonoomsed piirides, mis on määratud seadusekohaste põhikirjadega.

§ 23. (§22) Perekond ja abielu on riigi kaitse all. Abikaasad on võrdõiguslikud. Seadus kaitseb emasid ja lapsi. Lastel on võrdne õigus saada abi ja hooldust ning areneda sõltumata sellest, kas nad elavad täisperekonnas või üksikvanemaga, kas nad on lapsendatud või hooldatavad, kas nad on sündinud registreeritud või registreerimata abielust, kas nad on terved, puuetega või haiged.

Laste kasvatamine ja nendele hariduse andmine on vanemate kohus. Riik toetab lasterikkaid perekondi.

Vanematel on õigus kuni lapse 12-nda eluaastani otsustada, kas anda lapsele ilmalik või religioosne haridus ja valida koole.

§24. (§23) Õppimine on kooliealistel lastel seadusega määratud ulatuses kohustuslik ja riiklikes ning kohalike omavalitsuste üldhariduslikes koolides õppemaksuta.

Riik ja omavalitsused peavad ülal vajalikul arvul õppeasutusi. Seaduse alusel on õigus asutada eraõppeasutusi. / /

Igaühel on õigus saada eestikeelset õpetust. Vähemusrahvastele avatud koolides on õppekeeleks nende rahvuskeel.

Kogu haridussüsteem on riigi järelevalve alla.

§ 25. (§24) Igaühel on õigus säilitada oma rahvuslik kuuluvus. Rahvusliku kuuluvuse alused määrab seadus.

Vähemusrahvustest kodanike õigus rahvuslikule ja

kultuurilisele identiteedile väljendub nende õiguses kultuuriautonomiale. Vähemusrahvuste kultuuriomavalitsuse tegevust reguleeritakse vastava seadusega.

§ 26. (§25) Kohalikes omavalitsusasutustes, mille piirkonnas on enamuses vähemusrahvus, on õigus kõrvuti riigikeelega asjaajamise keelena kasutada vähemusrahvuse keelt. Lähikäimisel riiklike asutustega ning teiste omavalitsusasutustega, kus asjaajamise keeleks ei ole sama vähemusrahvuse keel, kasutatakse eesti keelt.

Igaühel on õigus pöörduda märgukirjade, avalduste ja kaebustega riigi- ja kohalike omavalitsusasutuste ning ametiisikute poole. Vastamise korra määrab seadus.

§27. (§26) Igalkodanikul on vabadius valida tegevusala, töökohta ja elukutset.

Töölepingute sõlmimine on vaba. Riik aitab töö võimaldamiseks kaasa.

Streigivabadus on Eestis kindlustatud. Töötulide lahendamine ja streigiõiguse kasutamine korraldatakse seadusega.

/ / Sunniviisiline töö on keelatud. Sunniviisiliseks tööks ei loeta kohustuslikku ajateenistust, katastroofide tagajärgede likvideerimisele kaasaaitamist ja paranduslikke töid, mis on määratud vastavalt kohtuotsusele.

§ 28. (§27) Omandiõigus on kindlustatud. Selle õiguse kitsendused määratakse seadusega.

Omandi võõrandamine omaniku nõusolekuta võib toimuda ainult üldistes huvides ja õiglase tasu eest korras, mis on kehtestatud seadusega. Vaidluse korral on pöördumine kohtu poole kindlustatud.

Riigi kohustus on kindlustada pärimis- ja autoriõigus.

§ 29. (§28) Ühtki avalikku maksu ega koormatist ei tohi kellelegi peale panna teisiti kui seaduse alusel ja seaduses sätestatud suuruses. Maksu tasumist ja koormise või muu kohustuse täitmist ei saa kalleltki nõuda, kui neid kehtestav seadus või muu normatiivakt ei ole ametlikult avaldatud.

§ 30. (§29) Abivajaja eest hoolitsemine lasub eeskätte perekonnaliikmeil.

Riigi kohustus on korraldada abi vanaduse, haiguse, toitja kaotuse, õnnetusjuhtumi, töövõimetuse või tööpuuduse korral.

Riikliku toetuse ja abi liigid ning suuruse määrab seadus. Riik toetab vabatahtlikke ja omavalitsuslikku hoolekannet.

§ 31. (§30) Riik kaitseb loodust ja tervislikku elukeskkonda. Igalühel on õigus saada hüvist kahju eest, mis looduskaitse seaduse rikkumisega on põhjustatud tema varale ja tervisele.

§ 32. (§31) Eesti kodaniku / / kohus on olla ustav

Eesti riigile ja ta põhiseaduslikule korrale ning kaitsta Eesti iseseisvust. Igaüks on kohustatud austama eestlaste ja teiste Eestis elavate rahvusrühmade ning etniliste gruppide tavasid ja kombeid ning nende rahvuslikku väärikust.

§ 33. (§32) Igal kodanikul on liikumise ja elukoha valiku vabadus. Seda vabadust võidakse kitsendada vaid seadusega ettenähtud alustel ja korras.

Ühtki kodanikku ei või Eestist välja saata.

Ühtki kodanikku ei või takistada tagasi pöördumast Eestisse.

§ 34. (§33) Igal kodanikul on õigus saada täielikku ja usaldatavat informatsiooni riigi- ja omavalitsusasutustelt nende tegevuse kohta. Seda õigust võib piirata seadusega riiklike- ja sõjasaladuste kaitseks.

§ 35. (§34) Ametikohtadel riigi- ja omavalitsusasutustes ning riigiettevõtetes töötavad Eestikodanikud, kellel on ametikohale vastav ettevalmistus ja võimed.

Ainult koosõlas seadusega võib nendele ametikohtadele määrata välisriigi kodanikke ja kodakondsuseta isikuid.

§ 36. (§35) Eestis viibivad välisriigi kodanikud ja kodakondsuseta isikud on kohustatud järgima Eesti põhiseaduslikku korda ja täitma Eesti seadusi.

§ 37. (§36) Põhiõigused laienevad ka juriidilistele isikutele, mis on moodustatud Eesti seaduste alusel, selles ulatuses, mida nende õiguste iseloom võimaldab.

§ 38. (§37) Kui käesolevas peatükis loetletud õigusi või rahvusvaheliselt tunnustatud inimõigusi on rikutud või kohustused jäetud täitmata, on õigus pöörduda õiguskantsleri või kohtu poole, mille vastamise korra sätestab seadus.

/ /

Sellistel juhtudel on kohtuotsuse aluseks põhiseaduse käesoleva peatüki tekst.

III. PEATÜKK

Rahvas

§ 39. (§35) Kõrgeima riigivõimu kandja Eestis on rahvas hääleõiguslike kodanike kaudu.

§ 40. (§36) Rahvas teostab riigivõimu:

- 1) Riigikogu valimisega;
- 2) rahvahääletusega;

3) omavalitsuste esinduskogude valimisega.

§ 41. (§37) Hääleõiguslik on iga kodanik, kes on saanud kaheksateist aastat vanaks.

§ 42. (§38) Hääleõiguslikud ei ole kodanikud, kes on kohtu poolt tunnistatud teovõimetuks.

§ 43. (§39) Hääletamisest ei võta osa kodanikud, kes on kohtu poolt süüdi mõistetud ja kannavad vabaduskaotuslikku karistust kinnipidamiskohtades.

§ 44. (§40) Rahvahääletus toimub ainult põhiseaduses ette nähtud juhtudel.

Rahvushääletuse korraldamise otsustab riigikogu.

Rahvahääletuse tulemus omandab seaduse jõu kui poolt antud häälte arv ületab vastu antud häälte arvu.

§ 45. (§41) Riigikogu võib määrata rahvaküsitluse, et teada saada rahva seisukohta mingis põhimõttelises küsimuses.

Rahvaküsitluse tulemusel ei ole seaduse jõudu.

§ 46. (§42) Rahva suveräänse tahte kujundamisel ja väljendamisel osalevad poliitilised erakonnad, mille moodustamine ja tegevus on vaba põhiseadusega sätestatud piires. Erakondade ülesehitus ja tegevus peab vastama demokraatia printsiipidele. Nad on kohustatud austama Eesti riiklikku iseseisvust ja sõltumatust.

Erakond, mis on oma eesmärkide või oma liikmete tegevuse tõttu püüavad tuua kahju vaba demokraatliku korra alustele või seda kõrvaldada või panna ohtu Eesti rahvusriigi olemasolu, on põhiseaduse vastased. Erakonna põhiseaduse vastaseks tunnistamise otsustab Riigikohus.

A L T E R N A T I I V:

Paragrahvi 42 teine lõik välja jätta.

§ 47. (§43) Põhiseadusliku riigikorra vägivaldsele muutmisele omaalgatuslik vastuhakkamine on rahva põhiseaduslik õigus.

IV. PEATÜKK

Riigivanem

§48. (§42) Riigivanem on Eesti Vabariigi riigipea.

Riigivanem on Eesti riigi esindaja ja riigivõimu ühtsuse kandja.

Riigivanema kohus on hoold kanda, et oleks tagatud põhiseadusest kinnipidamine.

§49. (§43) Riigivanem täidab põhiseaduses ettenähtud ülesandeid, sealhulgas:

1) määrab riigikogu uue koosseisu korralised valimised vastavalt põhiseaduse §52* ja riigikogu uue koosseisu erakorralised valimised vastavalt põhiseaduse §65* ja 84*;

2) kutsub kokku riigikogu uue koosseisu vastavalt põhiseaduse § 59;

3) esitab riigikogule peaministri kandidaadi;

4) peaministri esildisel nimetab ametisse ja vabastab ametist ministrid;

5) kirjutab alla riigikogus vastuvõetud seadustele või saadab need riigikogusse tagasi vastavalt põhiseaduse §75*.

6) kuulutab oma otsusega välja riigikogu poolt vastu võetud riigieelarve;

7) kirjutab alla ratifitseerimiskirjad vastavalt põhiseaduse §85;

8) määrab riigikogu ettepanekul rahvahääletuse ja rahvaküsitluse vastavalt põhiseaduse § 77*;

9) kutsub kokku riigikogu erakorraliseks istungiks;

10) võib alata põhiseaduse muutmist;

11) määrab uue riigivanema valimised vastavalt põhiseaduse § 44;

12) nimetab ja kutsub tagasi vabariigi valitsuse ettepanekul Eesti Vabariigi diplomaatilised esindajad välisriikides ja rahvusvahelistes organisatsioonides ning võtab vastu Eesti Vabariiki akrediteeritud välisriikide diplomaatiliste esindajate volikirjad;

13) teeb riigikogule ettepaneku õiguskantsleri, riigikontrolöri, ülemkohtu esimehe ja kaitseväge juhataja ametisse nimetamiseks;

14) nimetab riigikohtu ettepanekul ametisse kohtunikud;

15) Eesti Panga nõukogu ettepanekul nimetab ametisse ja vabastab ametist Eesti Panga presidendi;

16) annab armu;

17) annab riiklikke autasusid ja teenetemärke;

18) on Eesti Vabariigi riigikaitse kõrgeim juht.

§50. (§44) Riigivanem valitakse ametisse viieks aastaks. Ükski isik ei tohi olla valitud riigivanemaks rohkem kui kaheks ametiajaks järjestikku.

Uue riigivanema korralised valimised toimuvad mitte varem kui kuuskümmend ja mitte hiljem kui kümme päeva enne riigivanema volituste lõppemist.

§51. (§45) Vabariigi president astub ametisse Riigikogu ees Eesti rahvale järgmise ametivande andmisega: "Mina, N.N. astudes rahva tahtel vabariigi presidendi ametisse, töotan pühalikult vankumata kaitsta Eesti Vabariigi põhiseadust ja seadusi, õiglaselt ja erapooletult teostada minule antud võimu ja ustavalt täita oma kohuseid kõigi oma võimetega ja parima arusaamisega Eesti rahva ja vabariigi kasuks."

§52. (§46) Riigivanema valib oma seadusliku koosseisu enamusega valimiskogu, mis koosneb riigikogu liikmetest ja vähemalt sajast esimese astme kohaliku omavalitsuse esinduskogude poolt delegeeritud liikmest. Valimiskogu moodustamise korra ning valimise korra määrab seadus.

§53. (§47) Riigivanemaks võib kandideerida iga Eestikodanik, kes on vähemalt nelikümmend aastat vana ja kes on vähemalt kümme aastat elanud Eestis.

Kandidaadi ülesseadmise õigus on ühel viiendikul valimiskogu liikmetest või kümnel tuhandel hääleõiguslikul kodanikul.

§ 54. (§48) Riigivanema volitused lõpevad ennetähtaegselt järgmistel juhtudel:

- 1) ametist tagasiastumisega;
- 2) tema suhtes süüdimõistva kohtuotsuse jõustumisega;
- 3) juhul kui riigivanema tervisliku seisundi tõttu on püsivalt takistatud tema ametikohuste täitmine, riigikogus 2/3 häälteenamusega tehtud otsuse alusel;
- 4) riigivanema surma korral.

§ 55. (§49) Riigivanema volituste ennetähtaegsel lõppemisel lähevad tema kohustused ajutiselt üle riigikogu juhatajale, kes määrab viivitamatult uue riigivanema valimised.

Ajal, mil riigikogu juhataja asendab riigivanemat, loetakse ta riigikogu koosseisust lahkunuks ja teda asendab riigikogu juhatajana üks riigikogu asejuhatajatest riigikogu

valikul.

§ 56. (§50) Riigivanem ei tohi olla riigikogu liige ega mingil teisel palgalisel ametikohal.

Riigivanem peab olema tsiviilisik.

Kui riigikogu liige valitakse riigivanemaks, astub tema kohale riigikogu asendajaliige, kui selline on olemas.

§ 57. (§51) Riigivanemat võib kriminaalvastutusele võtta riigikogu liikmete enamuse nõusolekul.

Pärast süüdistuse esitamist astub riigivanem tagasi kuni kohtuotsuse jõustumiseni.

Riigivanema süü küsimise otsustab riigikohus.

V. PEATÜKK

Riigikogu

§ 58. (§50) Seadusandlik võim Eesti Vabariigis kuulub Riigikogule.

§ 59. (§51) Riigikogu koosneb saja ühest liikmest, kes valitakse üldisel, ühetaolisel, otsesel ja salajasel hääletamisel neljaks aastaks. Riigikogu liikmete volitused algavad uue koosseisu esimese istungi kokkutulemisega ja samast päevast lõpevad eelmise koosseisu volitused.

§ 60. (§52) Riigikogu valimisel lähtutakse proportsionaalsuse põhimõttest.

Riigikogu ennetähtaegsed valimised toimuvad mitte enne kui kuuskümmend ja mitte hiljem kui üheksakümmend päeva pärast valimiste väljakuulutamist.

Riigikogu valimise korra määrab riigikogu valimisseadus.

§ 61. (§53) Riigikogusse võib kandideerida iga vähemalt 21-aastane hääleõiguslik Eesti kodanik.

§ 62. (§54) Riigikogu liige annab kohustuste täitmisele asudes ametivande jääda ustavaks Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale.

§ 63. (§55) Kui Riigikogu liige astub riigi teenistusse riigivanema, valitsuse liikme, riigikontrolöri, õiguskantsleri, Eesti Panga presidendi või kohtunikuna, kui ta tervislikul või muul põhjusel on pikaajaliselt takistatud töötamast Riigikogus, samuti kui ta sureb, siis astub tema asemele riigikogus asendusliige.

Riigikogu liikme asendamise korra määrab valimisseadus.

§ 64. (§56) Riigikogu lahendab kõiki Eesti riigielu küsimusi, mis põhiseadusega ei ole antud rahva, riigivanema, vabariigi valitsuse või teiste riigiorganite või omavalitsuste

otsustada.

§ 65. (§ 57) Eesti Vabariigi Riigikogu:

1. Võtab vastu seadusi ja otsuseid;
2. otsustab rahvahääletuse ja rahvaküsitluse läbiviimise;
3. ratifitseerib ja denonsseerib välislepinguid;
4. otsustab peaministri ametissekinnitamise;
5. võtab vastu riigieelarve ja kinnitab selle täitmise aruande;
6. nimetab riigivanema esildisel ametisse ülemkohtu esimehe, Eesti Panga nõukogu esimehe, riigikontrolöri, õiguskantsleri ja kaitseväge juhataja ja kaitsejõudude ülemjuhataja;
7. kinnitab Eesti Panga nõukogu koosseisu;
8. otsustab valitsuse ettepanekul riigilaenude tegemise ja riigile muude varaliste kohustuste võtmise;
9. esineb avalduste, deklaratsioonide ja pöördumistega Eesti rahva, välisriikide ning rahvusvaheliste organisatsioonide poole;
10. kuulutab riigis välja erakorralise seisukorra;
11. seab sisse riiklikud aunimetused ja autasud, sõjaväelised ning diplomaatilised auastmed;
12. otsustab umbusalduse avaldamise vabariigi valitsusele;
13. kuulutab riigivanema ettepanekul välja sõjaseisukorra ja mobilisatsiooni, samuti demobilisatsiooni.

§ 66. (§58) Riigikogu liige ei ole seotud mandaadiga ja ta ei kanna õiguslikku vastutust hääletamise ega poliitiliste avalduste eest, mis ta on teinud Riigikogus või selle organites.

§ 67. (§59) Riigikogu liikmed saavad oma töö eest tasu. Tasu liigid, suuruse ja piirangud muu töötulu saamisel kehtestatakse seadusega riigikogu liikme staatusest.

§ 68. (§60) Riigikogu liikmed on oma volituste ajaks vabastatud sõjaväeteenistusest.

§ 69. (§61) Riigikogu uue koosseisu kutsub esimesele istungile kokku riigivanem hiljemalt kümne päeva jooksul riigikogu valimiste tulemuste väljakuulutamisel.

§ 70. (§62) Riigikogu valib oma liikmete hulgast üksiku mitteülekanntava hääle meetodil riigikogu juhataja ja kaks asejuhatajat, kes korraldavad riigikogu tööd vastavalt riigikogu kodukorra seadusele.

§ 71. (§63) Riigikogu on otsustusvõimeline, kui korralisel istungil on kohal veerand ja erakorralisel istungil üle poole tema koosseisust.

§ 72. (§64) Riigikogu moodustab alalisi ja ajutisi komisjone. Riigikogu liikmetel on õigus ühineda saadikurühmadesse. Alaliste komisjonide loetelu ja pädevus, samuti saadikurühmade moodustamise kord ja õiguslik seisund määratakse riigikogu kodukorra seadusega.

§ 73. (§65) Riigikogu istungid on avalikud. Riigikogu võib kuulutada oma istungi kiniseks, kui selle poolt hääletav vähemalt kaks kolmandikku kohalolevaist liikmetest.

Hääletamine riigikogus on avalik, välja arvatud Riigikogu kodukorra seadusega määratud erandid.

Riigikogu aktid võetakse vastu poolthäälte enamusega, kui põhiseaduses ei ole sätestatud teisiti.

§ 74. (§66) Riigivanema, riigikogu juhataja või ühe viiendiku riigikogu liikmete nõudmisel tuleb riigikogu kokku erakorraliseks istungjärguks. Erakorralise istungjärgu kokkutulemise korra määrab Riigikogu kodukorra seadus.

§ 75. (§67) Riigikogu liikmetel on õigus pöörduda kirjaliku arupärimisega Eesti Vabariigi Valitsuse, valitsuse liikmete, Eesti Panga presidendi ning teiste kõrgemate riigiametnike poole.

Arupärimisele tuleb vastata Riigikogu istungil kahekümne päeva jooksul.

§ 76. (§68) Riigikogu liiget võib võtta kriminaalvastutusele ainult õiguskantsleri ettepanekul Riigikogu koosseisu enamuse poolt vastuõetud otsuse põhjal.

Riigikogu liiget võib vahistada Riigikogu nõusolekuta ainult tabatuna kuriteo toimepanekult. Sellest tuleb teatada kahekümne nelja tunni jooksul Riigikogu juhatajale, kes esitab tema kinnipidamise küsimuse Riigikogu järgmisele istungile otsustamiseks.

Kui Riigikogu liikme suhtes jõustub süüdimõistev kohtuotsus, siis asub tema asemele Riigikogus asendusliige.

VI PEATÜKK

Valitsus

§ 77. (§69) Täidesaatev ja korraldav võim Eesti

seitsme päeva jooksul.

§ 82. (§74) Vabariigi valitsus või tema liige loetakse ametisse astunuks ametivande andmisest. Ametivande võtab Riigikogu ees vastu riigivanem.

§ 83. (§75) Peaminister ja valitsuse liikmed ei või olla üheski muus valitud või nimetatud riiklikus ametis ega saada tasu mõnelt tulunduslikult ettevõttelt või kuuluda selle juhatusse.

§ 84. (§76) Peaminister esindab vabariigi valitsust ja juhib selle tegevust.

Riigivanem nimetab peaministri ettepanekul valitsuse liikmete hulgast kaks ministrit, kes peaministri äraolekul täidavad tema ülesandeid. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 85. (§ 77) Üksikute valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, annab käskkirju ja määrusi ning täidab muid ülesandeid, mis on talle pandud seadusega määratud alusel ja korras. Ministeeriumi aparaati juhib vastava ala peadirektor.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

Ministri vabastab ametist ja kinnitab ametisse riigivanem peaministri ettepanekul seitsme päeva jooksul arvates esildise saamisest.

§ 86. (§78) Riigikogu võib oma koosseisu enamusega avaldada umbusaldust kas peaministrile või üksikule ministrile.

Umbusaldusküsimuse algatamiseks peab vastava kirjaliku nõudega esinema vähemalt üks viiendik riigikogu koosseisust. Küsimus võib tulla otsustamisele mitte varem kui järgmisel päeval pärast selle algatamist.

Umbusalduse saanud minister lahkub ametist. Peaministrile avaldatud umbusalduse korral lahkub ametist kogu valitsus.

§ 87. (§79) Valitsusel on õigus esitada riigikogu poolt tagasilükatud eelnõu teistkordsele hääletusele, sidudes selle usaldusküsimusega. Hääletamine toimub mitte varem kui järgmisel päeval pärast eelnõu esitamist. Eelnõu tagasilükkamisel astub valitsus tagasi.

§ 88. (§80) Riigikogu liikmeid, kes saavad valitsuse liikmeteks, panevad oma ametis oleku ajaks maha oma volitused riigikogu liikmena.

§ 89. (§81) Valitsuse liikmed võivad sõnaõigusega osaleda riigikogu ja komisjonide istungitel.

Vabariigis kuulub valitsusele.

§ 78. (§70) Eesti Vabariigi Valitsus:

1. viib ellu riigi poliitikat;
2. suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
3. korraldab seaduste ja Riigikogu otsuste täitmist ning esineb seadusandlike algatustega;
4. koostab riigieelarve, esitab selle Riigikogule ja korraldab riigieelarve täitmist ning esitab Riigikogule eelarve täitmise aruande;
5. annab seaduse alusel ning täitmiseks määrusi ja korraldusi;
6. korraldab suhtlemist välisriikidega;
7. loob tingimused riigi ja avaliku korra kaitseks;
8. lahendab muid küsimusi, mis põhiseaduse ja seadustega on antud vabariigi valitsuse otsustada.

§ 79. (§71) Valitsusse kuuluvad peaminister, ministrid ja riigisekretär.

Peaministri lahkumisel ametist on tagasi astunudkogu valitsus.

Riigikogu uue koosseisu esimesel istungil esitab peaminister lahkumispalve.

Valitsus vabaneb ametist uue valitsuse ametisseastumisega.

§ 80. (§72) Riigivanem nimetab neljateistkümne päeva jooksul pärast valitsuse tagasiastumist või peaministrile umbusalduse avaldamist uue peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks moodustada valitsus. Hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul esitab peaministri kandidaat riigikogule valitsuse koosseisu, mille järel Riigikogu otsustab peaministri ametissekinnitamise.

Kui peaministri kandidaat ei saa Riigikogus poolthäälte enamust, siis riigivanem kas annab valitsuse moodustamise ülesande uuele kandidaadile või kuulutab neljateistkümne päeva möödudes välaj Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised vastavalt põhiseaduse § 52.

Riigivanemal ei ole õigust kuulutada välja Riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui Riigikogu käesoleva paragrahvi eelmises lõigus nimetatitud neljateistkümne päeva jooksul kinnitab omal valikul ametisse peaministri.

§ 81. (§73) Riigikogus ametisse kinnitatud peaminister esitab kolme päeva jooksul riigivanemale valitsuse koosseisu. Riigivanem nimetab peaministri poolt esitatud ministrid ametisse

§ 90. (§82) Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti.

Valitsuse otsused ja määrused peavad kandma peaministri, asjaomase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 91. (§83) Valitsuse liikmeid võib kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul riigikogu koosseisu enamuse poolt vastuvõetud otsuse põhjal. Sellise otsuse vastuvõtmise korral vabastab riigivanem valitsuse või ministri ametist.

VII. PEATÜKK

Seadusandlus

§ 92. (§84) Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas põhiseadusega. Seaduste vastuvõtmise korra määrab riigikogu kodukorra seadus.

§ 93. (§85) Seadusliku algatuse õigus on:

- 1. riigikogu liikmel;
- 2. riigikogu saadikurühmal;
- 3. riigikogu komisjonil;
- 4. vabariigi valitsusel;

§ 94. (§86) Seaduseelnõud, mis toovad kaasa kehtivas riigieelarves tulude vähendamist või kulude suurendamist või kulude ümberjaotamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, näidates ära tuluallikad vastavate kulude katteks.

§ 95. (§87) Riigikogu poolt vastu võetud seadused kirjutab alla riigivanem.

Riigivanem peab Riigikogu poolt vastu võetud seadusele alla kirjutama neljateistkümne päeva jooksul arvates seaduse vastuvõtmisest riigikogus või seaduse sama tähtaja jooksul motiveeritult tagasi Riigikogusse. Kui Riigikogu jätab poolthäälte enamusega riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muutmata, kirjutab riigivanem seadusele alla.

Kui riigivanem ei kirjuta seadusele alla ega saada ka seadust tagasi Riigikogusse, jõustub seadus ilma tema allkirjata.

§ 96. (§88) Kui seaduses või seaduse rakendusotsuses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega, hakkab seadus kehtima kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas.

§ 97. (§89) Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele.

Rahvahääletusel võetakse seadus vastu poolthäälte enamusega, s.t. kui eelnõu poolt hääletab enam kui vastu.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthäälte enamust, siis kuulutab riigivanem välja Riigikogu ennetähtaegsed valimised vastavalt põhiseaduse § 52.

Rahvahääletuse läbiviimise ja tulemuse jõustumise korra määrab seadus.

§ 98. (§90) Seadused, mille alusel Eesti Vabariik astub poliitilistesse, majanduslikesse ja sõjalistesse riikide liitudesse, võetakse vastu ainult rahvahääletusel.

§ 99. (§91) Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, välislepingute, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigikaitse ja riigi rahaliste kohustustega seotud küsimusi.

§ 100. (§92) Kui riigikogu on takistatud kokku tulemast, on riigivanemal õigus anda seaduse jõudu omavaid seadlusi, mis kannavad riigivanema, riigikogu juhataja ja paministri allkirja. Seadluste andmise korra määrab seadus riigivanemast.

Kui Riigikogu neljateistkümne päeva jooksul pärast kokkutulemist riigivanema seadlust ei tunnista, lakkab see kehtimast.

§ 101. (§93) Riigivanem ei või seadlusega kehtestada või muuta:

1. Eesti Vabariigi põhiseadust;
2. Riigikogu ja omavalitsuste valimisseadust;
3. riigivanema valimisseadust;
4. rahvahääletuse seadust;
5. Riigikogu kodukorra seadust;
6. riigivanema ja Riigikogu liikmete tasu seadust;
7. riigi eelarve seadust ja riigieelarvet;
8. riiklikke makse kehtestavaid seadusi;
9. Eesti Panga seadust;
10. riigikontrolli seadust;
11. kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust;
12. välis- ja siselaenuksesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvaid seadusi;

- 13. erakorralise seisukorra seadust;
- 14. riigikaitse rahuaja ja sõjaaja seadust.

VIII. PEATÜKK

Rahandus ja riigieelarve

§ 102. (§94) Raha emissiooni ainuõigus Eestis on Eesti Pangal. Eesti Vabariigi raha nimetuse ja rahaühikud määrab seadus.

§ 103. (§95) Eesti Vabariigi raharinglust ja arveldamiskorda korraldab Eesti Pank vastavalt seadusele.

§ 104. (§96) Eesti Pank tegutseb seaduse alusel ja annab oma tegevusest aru Riigikogule.

§ 105. (§97) Maksud, koormised, lõivud, trahvid ja sundkindlustuse maksed määrab seadus.

§ 106. (§98) Riigi vara valdamise, kasutamise ja käsutamise korra määrab seadus.

§ 107. (§99) Iga aasta kohta võtab Riigikogu vastu riigi tulude ja kulude eelarve.

Vabariigi valitsus esitab riigieelarve eelnõu Riigikogule hiljemalt seitsekümmend viiv päeva enne eelarveaasta algust.

§ 108. (§100) Riigieelarve muutmisettepanekud, mis tingivad riigieelarve eelnõus ettenähtud kulude suurendamist või uute kulusummade sissevõtmist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, ära näidates kulude katteks vastavad tuluallikad.

§ 109. (§101) Eelarve koostamise ja vastuvõtmise korra määrab seadus.

§ 110. (§102) Vabariigi valitsuse ettepanekul võib riigikogu võtta aasta kestel vastu lisaeelarve.

§ 111. (§103) Riigilaenude tegemine ja riigile muude varaliste kohustuste võtmine toimub valitsuse ettepanekul Riigikogu otsusega.

§ 112. (§104) Riigikogu poolt vastu võetud riigieelarve jõustub eelarveaasta algusest. Kui riigikogu ei võta eelarveaasta alguseks riigieelarvet vastu, võidakse teha iga kuu kulutusi ühe kaheteistkümnendiku osani eelmise eelarveaasta kulutustest.

§ 113. (§105) Kui Riigikogu ei ole riigieelarvet vastu võtnud seitsmekümne viie päeva jooksul pärast eelarveaasta algust,

kuulutab riigivanem välja Riigikogu ennetähtaegsed valimised vastavalt põhiseaduse § 52.

IX. PEATÜKK

Välislepingud

§ 114. (§85) Eesti Vabariigi suhtlemise korra välisriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega määrab seadus.

§ 115. (§86) Riigikogu ratifitseerib ja demonstreerib Eesti Vabariigi lepinguid:

- 1) mis muudavad riigipiire;
- 2) mille rakendamiseks on tarvis Eesti Vabariigi seaduste vastuvõtmist, muutmist või tühistamist;
- 3) mille kohaselt Eesti Vabariik ühineb rahvusvaheliste organisatsioonide või liitudega;
- 4) millega Eesti Vabariik võtab endale varalisi kohustusi;
- 5) milles ratifitseerimine on ette nähtud.

§ 116. (§87) Välislepingud, millega muudetakse riigipiire, nõuavad riigikogu ratifitseerimiseks 2/3 liikmete häälteenamust.

§ 117. (§88) Eesti Vabariik ei sõlmi välislepinguid, mis on vastuolus põhiseadusega.

§ 118. (§89) Kui Eesti Vabariigi seadused või muud aktid on vastuolus Riigikogu poolt ratifitseeritud välislepingutega, kohaldatakse välislepingu sätteid.

10. PEATÜKK

Riigikaitse

§ 119. (§88) Eesti Vabariik ei kapituleeru. Kellelgi ei ole õigust kirjutada alla Eesti Vabariigi sõjalise kapitulatsiooniga aktile.

Alternatiiv: jätta §115 välja.

§ 120. (§89) Igal Eesti Vabariigi kodanikul on õigus ja

kohustus osa võtta riigikaitsest seaduses ettenähtud alustel ja korras.

Usulis-eetilistel motiividel relvateenistusest keelduja on seaduses ettenähtud korras kohustatud osalema tsiviilteenistuses.

Alternatiiv: Jätta 1. lõikest välja sõnad "...õigus ja..."

§ 121. (§90) Tegevteenistuses olija ei tohi olla Riigikogu või kohaliku volikogu liige ega osaleda parteipoliitilises tegevuses.

§ 122. (§91) Eesti Vabariigi kaitsejõud koosnevad Eesti Vabariigi kaitseväest ja seaduslikus korras kinnitatud riigikaitseorganisatsioonidest.

Riigikaitse korralduse rahu ajal määrab rahuaja riigikaitseseadus ja sõja ajal sõjaaja riigikaitseseadus.

Riigikaitset puudutavaid seaduseelnõusid ei panda rahvahääletusele.

§ 123. (§92) Riigikaitse kõrgeim juht on Eesti Vabariigi riigivanem.

Eesti Vabariigi kaitsejõude juhib rahu ajal kaitseväge juhataja, sõjaseisukorra ajal kaitseväge ülemjuhataja. Kaitseväge juhataja ja kaitseväge ülemjuhataja määratakse ametisse ja vabastatakse ametist Riigikogu poolt Vabariigi riigivanema ettepanekul.

§ 124. (§93) Riigikogu kuulutab välja sõjaseisukorra, mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni ning otsustab kaitseväge kasutamise Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel.

Sõjalise kallaletungi korral kuulutab riigivanem välja sõjaseisukorra ja mobilisatsiooni, ning määrab kaitseväge ülemjuhataja ootamata ära Riigikogu otsust.

§ 125. (§94) Elanikkonda või põhiseaduslikku riigivõimu ähvardava ohu korral on Riigikogul õigus kuulutada välja erakorraline seisukord riigis või mõnes tema osas.

Erakorralise seisukorra korraldus, Riigikogu, riigivanema, vabariigi valitsuse ja kaitseväge juhataja või ülemjuhataja volitused ja pädevus erakorralise seisukorra ja sõjaseisukorra ajal määratakse seadusega.

§ 126. (§95) Erakorralise seisukorra ajal võib seadusega kitsendada kodanike õigusi, mis on määratud põhiseaduse 2.peatükis.

11. PEATÜKK

Riigikontroll

§ 127. (§1) Riigikontroll kontrollib riiklike ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide majandustegevust, riigi rahaliste vahendite ning materiaalsete väärtuste kasutamist ja säilimist.

§ 128. (§2) Riigikontroll kontrollib kohalikes omavalitsustes riiklike vahendite kasutamist, nende ettevõtete majanduslikku tegevust, kus riigil on üle poole aktsiatega määratud hääletust või kelle laene või lepinguliste kohustuste täitmist garanteerib riik.

§ 129. (§3) Riigikontrolli juhib riigikontrolör, kelle nimetab ametisse ja vabastab ametist Riigikogu riigivanema ettepanekul.

Riigikontrolöri ametivolituste ühekordne kestvus on 4 aastat.

§ 130. (§4) Riigikontroll on oma tegevuses iseseisev. Üheaegselt riigieelarve täitmise aruande arutamise Riigikogus esitab riigikontrolör igal aastal Riigikogule ülevaate riigi ressursside kasutamise ja vara säilitamise kohta eelmisel eelarveaastal.

Riigikontrolör võtab oma ülesannetesse kuuluvates küsimustres sõnaõigusega osa vabariigi valitsuse istungitest. Riigikontrolöril on oma ametkonna juhtimisel samad õigused, mis on seadusega ette nähtud ministrile.

Riigikontrolöri võib kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul Riigikogu koosseisu enamuse poolt vastuvõetud otsuse põhjal.

Riigikontrolli töö täpsemat korraldust reguleerib seadus.

12. PEATÜKK

Õiguskantsler

§ 131. (§5) Õiguskantsler teostab järelevalvet riigivõimu- ja valitsemisorganite õigustloovate aktide vastavuse üle põhiseaduste ja seadustega ning kõrgeimat järelevalvet inim- ja kodanikuõiguste järgimise üle.

Põhiseaduse §§... ja ettenähtud juhtudel teeb õiguskantsler ettepaneku Riigikogule Riigikogu liikmete, riigivanema, peaministri ja ministrite kriminaalvastutusele võtmiseks.

§ 132. (§6) Õiguskantsleri nimetab ametisse ja vabastab

ametist Riigikogu riigivanema ettepanekul.

Õiguskantsleri ametivolituste ühekordne kestvus on 7 aastat.

§ 133. (§7) Kui õiguskantsler leiab, et riigivõimu- või valitsemisorgan või ametiisik on andnud välja seadusevastase õigustloova akti, teeb ta sellele organile või ametiisikule ettepaneku viia akt kahekümne päeva jooksul kooskõlla seadusega. Kui riigivõimu- või valitsemisorgan või ametiisik ei nõustu õiguskantsleri ettepanekuga või ei reageeri tema ettepanekule määratud tähtaja jooksul, siis teeb õiguskantsler Riigikogule esildised selle akti kehtetuks tunnistamiseks.

Paljude inimeste õigusi kitsendava või süstemaatilise inim- või kodanikuõiguste rikkumise korral peatab õiguskantsler seda põhjustava ametiisikute tegevuse või normdokumendi toime ja teeb esildise vastutuse küsimuses.

§ 134. (§8) õiguskantsler esitab kord aastas aruande Riigikogule.

§ 135. (§9) õiguskantsleril on õigus sõnaõigusega osa võtta Riigikogu ja selle komisjonide ning valitsuse istungitest. õigus- kantsleril on oma ametkonna juhtimisel kõik õigused, mis on seadusega ette nähtud ministrile.

§ 136. (§10) õiguskantslerit saab kriminaalvastutusele võtta riigivanema ettepanekul Riigikogu kahe kolmandiku koosseisu nõusolekul.

§ 137. (§11) õiguskantsleri ja tema ametkonna töö täpsemat korrõaldust reguleerib seadus.

13. PEATÜKK

Kohus

§ 138. (§12) Kohtuvõimu teostavad oma tegevuses sõltumatud kohtud, mis alluvad ainult seadusele.

§ 139. (§ 13) Kohtusüsteem koosneb:

- 1) maa- ja linnakohtutest ning halduskohtutest;
- 2) ringkonnakohtutest;
- 3) riigikohtust.

Erikohtute loomise mända liiki asjade või alade jaoks määrab seadus.

Erakorraliste kohtute moodustamine on keelatud.

§ 140. (§ 14) Maa- ja linnakohtud ning halduskohtud on

esimese astme kohtud.

Ringkonnakohtud on teise astme kohtud ning nad vaatavad apellatsioonikorrast läbi esimese astme kohtu lahendeid.

Riigikohus on riigi kõrgeim kohus, kes vaatab kohtulahendeid läbi kassatsioonikorrast. Riigikohus on ka põhiseadusliku järelevalve kohus.

§ 141. (§15) Riigikohtu ettepanekul Riigikogu poolt eluaegseks ametisse nimetatud kohtuniku ametivolitused võivad kesta 5 aastat üle üldise pensioniea.

Riigivanema ettepanekul Riigikogu poolt eluaegseks ametisse nimetatud riigikohtu esimehe ametivolitused võivad kesta 7 aastat üle üldise pensioniea.

Kohtumnikud ei või peale seaduses ettenähtud juhtude olla üheski muus valitud või nimetatud ametis.

Kohtuniku ametist tagandamise korra reguleerib seadus.

§ 142. (§16) Kohtute juures on prokurörid, kes esindavad riiklikku süüdistust ja teostavad järelevalvet kohtueelse uurimise ning kohtuotsuste täitmise üle.

§ 143. (§17) Kohus jätab konkreetse kohtuasja lahendamisel kohaldamata mis tahes seaduse või muu õigusakti, kui see on vastuolus põhiseadusega.

Kui Riigikohus konkreetse kohtuasja läbivaatamisel leiab, et kehtiv seadus rikub kodanike põhiõigusi ja -vabadusi või takistab nende kasutamist või paneb kodanikele kohustusi, mis on vastuolus põhiseaduse mõtte ja vaimuga, teeb ta Riigikogule esildise seaduse muutmiseks 20 päeva jooksul või tunnistab seaduse kehtetuks.

Kui kehtiv seadus on vastuolus põhiseadusega või kui mõni muu riigivõimu- või valitsemisorgani õigustloov akt on vastuolus põhiseaduse või seadusega, tunnistab riigikohus õiguskantsleri ettepanekul selle õigusakti kehtetuks.

§ 144. (§18) Kohtunikku saab ametisoleku ajal kriminaalvastutusele võtta ainult Riigikohtu ettepanekul Riigikogu otsuse alusel.

Riigikohtu esimeest saab tema ametisoleku ajal kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul kahe kolmandiku Riigikogu koosseisu nõusolekul.

14. PEATÜKK

Kohalik omavalitsus

§ 145. (§117) Kohalikku elu korraldavad iseseisvalt tegutsevad omavalitsused.

§ 146. (§118) Kohalike omavalitsuste esinduskoguks on volikogu, mis valitakse üldisel, otsesel, ühetaolisel ja salajasel hääletamisel.

Valimisel on hääleõiguslik omavalitsuse haldusalal elav isik vastavalt valimisseaduses kehtestatud nõuetele.

§ 147. (§119) Kohalikele omavalitsustele ei saa panna ülesanneteid, teha ettekirjutusi ega piirata nende pädevust välja arvatud seadusega ettenähtud juhtudel.

§148. (§120) Kohalikel omavalitsustel on oma iseseisev eelarve.

Omavalitsuse varasid, sealhulgas rahalisi vahendeid käsutab ainult omavalitsuse volikogu.

Omavalitsusele pandud täiendavate ülesannete kulud kaetakse riigieelarvest.

§ 149. (§121) Kohalikul omavalitsusel on õigus seaduse piires:

- 1) kehtestada ja koguda makse ning panna peale koormisi;
- 2) moodustada teiste omavalitsustega liite ja ühisasutusi.

§ 150. (§122) Kohalike omavalitsuste moodustamise, täpsema korralduse ja järelevalve nende tegevuse üle määrab seadus.

15. PEATÜKK

Põhiseaduse muutmine

§ 151. (§126) Põhiseaduse muutmise algatamise õigus on neljandikul Riigikogu koosseisust.

Põhiseadust saab muuta seadusega, mis on vastu võetud rahvahääletusel või Riigikogu kahe järjestikuse koosseisu enamuse poolt.

Põhiseadust ei saa muuta sõja- ning erakorralise seisukorra ajal.

§ 152. (§127) Seaduseelnõu põhiseaduse muutmiseks vaadatakse Riigikogus läbi kolmel lugemisel, kusjuures eelnõu peab olema vähemalt kolm kuud enne esimest lugemist avaldatud ning iga lugemise vahel peab olema vähemalt üks kuu.

Põhiseaduse muutmise seaduseelnõu pannakse rahvahääletusele, kui selle poolt on Riigikogu koosseisu kahekolmandikuline enamuse. Rahvahääletus toimub mitte varem kui kolm kuud ja mitte hiljem kui kuus kuud sellekohase otsuse vastuvõtmisest Riigikogus.

§ 153. (§128) Ainult rahvahääletusega saab muuta põhiseaduse 1.peatüki "Üldsätted", 3.peatüki "Rahvas" ja 15.peatüki "Põhiseaduse muutmine" sätteid.

§ 154. (§129) Põhiseaduse muutmise seadus jõustub mitte varem kui kolm kuud pärast seaduse vastuvõtmist.

§ 155. (§130) Rahvahääletusel või Riigikogus tagasi lükatud põhiseaduse muutmise eelnõud ei saa samas küsimuses algatada enne ühe aasta möödumist viimasest hääletamisest.

* Sulgudes olev paragrahvi numeratsioon jälgib PA teematoimkondade viimase redaktsiooni paragrahvide numbreid.